

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 19 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1945

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΠΑΛΗ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

ΟΜΙΛΙΑ Κ. Γ. ΜΠΑΛΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ Φ. Δ. ΡΟΥΖΒΕΛΤ

Εἰς τὴν συνεδρίαν ἦσαν παρόντες ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κ. Π. Βούλαρης, οἱ ὑπουργοὶ κ. Δ. Μπαλαῖνος καὶ Π. Κουτσομητόπουλος, ὁ ὑφυπουργὸς κ. Δ. Ζακυνθινός, ὁ πρεσβευτὴς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς κ. Lincoln Mac-Veigh μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας, ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας, ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὁ Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ Πρύτανης τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου, καθηγηταὶ καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι.

Ὁ κ. *Γ. Μπαλῆς* λαβὼν τὸν λόγον ὠμίλησεν εἰπὼν τὰ ἑξῆς :

Γεραίρει σήμερον ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸν ἄνδρα, ὁ ὁποῖος ἔκλεισεν εἰς τὴν ψυχὴν του τοὺς πόθους τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ κατηγωνίσθη ὑπὲρ αὐτῶν μέχρι τῆς τελευταίας του στιγμῆς. Μέγας ἀντιπρόσωπος μεγάλου ἔθνους δὲν περιώρισεν ὁ Ρουζβέλτ τὸ ἐπίπονον ἔργον του μόνον ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Χώρας του, οὔτε κἂν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς Ἀμερικανικῆς ἡπείρου, ἀλλ' ἔστρεψε τοῦτο καὶ πρὸς ὅλα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου διὰ νὰ θεοράνη καὶ ἐμψυχώσῃ στενάζοντας ὑπὸ τὴν τυραννίαν λαοὺς καὶ νὰ διακηρύξῃ ὅτι δύνανται νὰ ἐλπίζουν ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας, ἣς οὐδὲν ἂν εἶη γλυκύτερον.

Ὁ Φραγκλῖνος Ρουζβέλτ ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Νομικὰ εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Χάρβαρτ καὶ Κολούμπια καὶ διετέλεσε μέλος τοῦ δικηγορικοῦ Συλλόγου Νέας Ὑόρκης. Τετιμημένος διὰ πλείστων ἀξιοματῶν καὶ συγγραφεύς, ἔξε-

λέγη Πρόεδρος τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν κατὰ πρῶτον διὰ τὴν περίοδον 1933—1937. Ἐκλήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ χώρα του εὕρισκετο εἰς ἀπελπιστικὴν αὐτόχρημα κατάστασιν, τῆς ὁποίας τὰ ἀνησυχητικώτερα αἷτια ἦσαν ἡ ἀπὸ τοῦ 1929 ἀρξαμένη καὶ αὐξουσα οἰκονομικὴ κρίσις, ἡ τεραστία αὔξησις τῶν ἀνέργων, ἀνερχομένων εἰς ἀρκετὰ ἑκατομμύρια, ὁ πλήρης κλονισμὸς τῆς τραπεζικῆς πίστεως, ἡ ἀπρονέκρωσις τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας καὶ ἄλλα τινά. Σειρὰ νομοθετικῶν μέτρων ληφθέντων ἐντὸς ὀλιγομήνου χρονικοῦ διαστήματος καὶ προσεχομένων ἀπὸ τὴν προσωπικὴν τοῦ Ροῦζβελτ πρωτοβουλίαν ἤρκεσεν ὥστε μὲ τὴν ἀνοδὸν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχὴν ἡ Ἀμερικανικὴ Συμπολιτεία νὰ εἰσέλθῃ εἰς νέαν περίοδον τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Τὰ μέτρα ταῦτα συνίσταντο εἰς διαφόρους νόμους οἰκονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ κρατικῆς ἀνορθώσεως, ὡς εἶναι οἱ νόμοι πρὸς περιστολὴν τῆς ἀνεργίας καὶ ἀνακούφισιν τῶν ἀνέργων, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῆς ἀγροτικῆς πίστεως, μέτρα πρὸς ἀναδάσωσιν τεραστίων ἀπεψιλωμένων ἐκτάσεων, μέτρα κατὰ τῶν πλουτιζόντων ἐκ τῆς κυβείας τῶν χρηματιστηρίων ἢ ἐκ τῶν τυχηρῶν παιγνίων, μέτρα περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν σιδηροδρομικῶν δικτύων, περὶ λειτουργίας τῶν Τραπεζῶν καί, τὸ πάντων σπουδαιότερον, τὸν νόμον περὶ ἀνορθώσεως τῆς ἐθνικῆς βιομηχανίας. Ἰδρυσε σχολικὰ ἱατρεῖα, παιδικὰς ἐξοχὰς, νοσοκομεῖα καὶ ἀναρρωτήρια παντὸς εἴδους καὶ δωρεὰν συσσίτια διὰ γυναῖκας καὶ παῖδας. Πάντα τὰ μέτρα ταῦτα, ὀφειλόμενα, ὡς εἶπον, εἰς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Ροῦζβελτ ἔτυχον τῆς παγκοσμίου προσοχῆς καὶ ἀπετέλεσαν ἀντικείμενον μελέτης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης εἰς τοὺς κύκλους τῶν κοινωνικῶν καὶ οἰκονομικῶν ἐπιστημῶν ὅλου τοῦ κόσμου, ὅχι μόνον διὰ τὸν κατ' ἐξοχὴν κοινωνιστικὸν καὶ ἀνθρωπιστικὸν αὐτῶν χαρακτήρα καὶ τὸ μεταρρυθμιστικὸν αὐτῶν πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ τόσον βαθεῖαι αὐταὶ μεταρρυθμίσεις ἐπετεύχθησαν χωρὶς νὰ σημειωθῇ καὶ ὁ ἐλάχιστος περιορισμὸς εἰς τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ ἀτόμου καὶ εἰς τὰς ἐλευθερίας αὐτοῦ, ἢ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ τύπου ἢ εἰς τὴν δημοκρατικὴν ἐν γένει ἀτμόσφαιραν τῆς χώρας.

Ἐτερον σημεῖον ἄξιον ἐξάρσεως ἐκ τῆς μεγάλης ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τοῦ Ροῦζβελτ εἶναι καὶ τὸ νομοσχέδιον περὶ ἀναδιοργανώσεως τοῦ Ἀνωτάτου Ὁμοσπονδιακοῦ Δικαστηρίου τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ γενικώτερον περὶ ἀναδιοργανώσεως τῆς Δικαιοσύνης. Εἰς τὸ Ἀνώτατον τοῦτο Δικαστήριον ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτεῖαις ἀνήκει ἐκ μακροῦς παραδόσεως ἐν τῇ πολιτικῇ ζωῇ τῆς χώρας τὸ δικαίωμα νὰ ἐλέγῃ τὴν ἀντισυνταγματικότητα τῶν νόμων καὶ νὰ φθάνῃ μέχρις ἀκυρώσεως αὐτῶν, ὡς καὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος κατὰ τὴν ἀμερικανικὴν ρῆσιν: «σύνταγμα εἶναι ὅ,τι τὸ Δικαστήριον κρίνει ὡς περιεχόμενον τοῦ Συντάγματος». Ὡς ἐκ τοῦ δικαιώματός του τούτου τὸ Α.Ο.Δ. εἶναι σπουδαῖος

παράγον διὰ τὸ Ἀμερικανικὸν πολίτευμα καὶ ἀσκει μείστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἄλλων δύο πολιτειακῶν λειτουργιῶν, δηλαδὴ τόσον ἐπὶ τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς Νομοθετικῆς. Δικαιολογῶν ὁ Ρουζβέλτ τὸ νομοσχέδιόν του αὐτό, ἔλεγεν εἰς τινὰ ὁμιλίαν του πρὸς τὸ κοινὸν ὅτι διὰ τῶν δικαστηρίων τῶ ἐδεσμεύθησαν αἱ χεῖρες διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον του πρὸς ἄρσιν τῆς γεωργικῆς κρίσεως, αὔξησιν τῶν ἡμερομισθίων, ἐλάττωσιν τῶν ἐργασίμων ὥρων, λύσιν τῶν μεταξὺ ἐργατῶν καὶ ἐργοδοτῶν διενέξεων, κλπ. Συνέκρινε τὸ κυβερνητικὸν σύστημα τῆς χώρας πρὸς τριζυγον καὶ ὑπεστήριζεν ὅτι ἡ ἄρσις τοῦ ἀγροῦ δὲν εἶναι δυνατὴ ἂν ὁ εἷς τῶν ἵππων — ἡ Δικαιοσύνη — δὲν βαδίζει πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, πρὸς ἣν καὶ οἱ ἄλλοι δύο. Παρεπονέθη εἰδικῶς κατὰ τοῦ Α. Ο. Δ. ὅτι τοῦτο ἐξειλίχθη εἰς τρίτην Βουλὴν — εἰς ὑπερνομοθέτην — καὶ ὅτι εἶχεν ἔλθει ἡ ὥρα νὰ προφυλάξῃ τὸ Σύνταγμα ἀπὸ τὸν Δικαστὴν καὶ τὸν Δικαστὴν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του. Τὸ ἐν λόγῳ νομοσχέδιον, καίτοι ἡ μεγάλη προσωπικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Ρουζβέλτ παρέμενεν ἀμείωτος, εὔρεν ἀντίδρασιν, πιθανῶς ἐκ τοῦ φόβου, ὑπερβολικοῦ ἴσως, μὴ θιγῆ ἡ ἀνεξαρτησία τῆς δικαστικῆς λειτουργίας, δι' ἣν καὶ τελικῶς ἐγένετο μὲν δεκτὸν τὸ νομοσχέδιον, ἀλλ' ὑπὸ τροποποιήσεις.

Ἄλλ' ἡ προεδρία τοῦ Ρουζβέλτ ἤσκησεν ἐπιρροὴν καὶ εἰς τὰς ἐνδοαμερικανικὰς διεθνεῖς σχέσεις τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας, δηλαδὴ εἰς τὰς μεταξὺ τῶν κρατῶν τῆς Βορείου, Κεντρῆς καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς ἰδιορρυθμους σχέσεις. Διότι ἔτη τινὰ μετὰ τὸν προηγούμενον μέγαν πόλεμον ἐτέθησαν ἐπὶ τάπητος σχετικὰ τοιαῦτα ζητήματα καὶ ὡς ἦτο ἐπόμενον ἡ πολιτικὴ τοῦ Ρουζβέλτ ἐστράφη ἐνεργῶς καὶ πρὸς τὰ σημεῖα αὐτά, διὰ νὰ λάβουν τὴν λύσιν των. Οὕτω εἰς τὸ Παναμερικανικὸν Συνέδριον τοῦ Μοντεβιδεο — 1933 — ὁ Ρουζβέλτ προσεχώρει εἰς τὸ Σύμφωνον περὶ δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων τῶν κρατῶν κατὰ τὸ ὅποιον κατηγοεῖτο ἡ πολιτικὴ τῆς ἐπεμβάσεως εἰς τὰ Ἀμερικανικὰ κράτη διὰ τὰς μεταξὺ των σχέσεις καὶ ἀπηγορεύετο ἡ ἀνάμιξις εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἢ ἐξωτερικὰς ὑποθέσεις ἄλλου Ἀμερικανικοῦ κράτους. Ἀργότερον εἰς ἕτερον ὅμοιον συνέδριον τοῦ Παναμᾶ — 1939 — συμμετέχοντος τοῦ Ρουζβέλτ ἐλαμβάνοντο ἀποφάσεις ἀξιοσημεῖωτοι διὰ τὸ Διεθνὲς Ἀμερικανικὸν Δίκαιον, ὡς εἶναι ἡ ἀπόφασις περὶ ἀνθρωπιστικωτέρας διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου καὶ ἀποφυγῆς χρήσεως ὑπὸ τῶν ἐμπολέμων μερῶν μεθόδων, αἱ ὅποια ἐπιφέρουν παθήματα μὴ ἀπαραίτητα διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ πολέμου· ἐπίσης ἡ ἀπόφασις δι' ἣς ἐτίθετο ἡ βᾶσις ἐξελίξεως τῶν κανόνων τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς. Ἄλλα σημεῖα ἄξια ἐξάρσεως κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῆς πολιτικῆς τοῦ Ρουζβέλτ εἶναι αἱ παναμερικανικαὶ ἀποφάσεις περὶ ἡπειρωτικῆς αὐτῶν ἀλληλεγγύης, περὶ προστασίας τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν τῆς ἀμερικανικῆς ἡπείρου κατὰ πάσης ἐξωθεν ἐπιβουλῆς, καὶ ἄλλα τινὰ

Πλησιάζομεν τώρα εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ μεγάλου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἀπ' ἐδῶ ἀρχίζει ἡ ἄλλη φάσις τῆς σταδιοδρομίας τοῦ Ροῦζβελτ. Ὅταν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939 εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ἐπισωρεύωνται πυκνὰ νέφη εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν οὐρανόν, ὁ Πρόεδρος Ροῦζβελτ δὲν ἐδίστασε νὰ λάβῃ θέσιν διαιτητοῦ μεταξὺ τῶν ἔθνῶν καὶ πρὸς ὑστάτην προσπάθειαν ἀποτροπῆς τοῦ πολέμου ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς ἡγήτορας τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους τὴν ἱστορικὴν ἀληθῶς ἐκείνην ἐπιστολὴν ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξέθετεν ὅτι ἑκατοντάδες χιλιάδων ἀνθρώπων διετέλουν ὑπὸ τὸ φάσμα τοῦ φοβεροῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ ριφθῆ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ κόσμου. Ὁλόκληρος ὁ κόσμος — ἔγραφεν ὁ Ροῦζβελτ — νικηφόρα, ἡττημένα καὶ οὐδέτερα ἔθνη θὰ ὑποφέρουν. Ἀρνοῦμαι νὰ πιστεύσω—ἔλεγεν — ὅτι ὁ κόσμος ἦτο κατ' ἀνάγκην δέσμιος τοιοῦτου πεπρωμένου τοῦναντίον, οἱ ἰθύντορες τῶν μεγάλων ἔθνῶν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ ἀποτρέψουν ἀπὸ τοὺς λαοὺς μίαν τοιαύτην συμφορὰν. Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ καρδία τῶν λαῶν αὐτῶν — ἐξηκολούθει ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Ροῦζβελτ — ἐπιθυμεῖ νὰ ἐκλείψουν οἱ φόβοι των. Εἶναι ὅμως, δυστυχῶς, ἀνάγκη — ἔλεγε — νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψει του τὰ πρόσφατα γεγονότα: Τρία ἔθνη εἰς τὴν Εὐρώπῃν καὶ ἓν εἰς τὴν Ἀφρικὴν εἶδον καταλυομένην τὴν ἀνεξαρτησίαν των· μεγάλη περιοχὴ ἄλλου ἀνεξαρτήτου ἔθνους τῆς Ἀπω Ἀνατολῆς κατελήφθη ὑπὸ τοῦ γειτονικοῦ κράτους. Προφανῶς—ἔγραφεν ἐν τῇ ἐπιστολῇ του — ὁ κόσμος φέρεται πρὸς τὴν στιγμὴν τῆς καταστροφῆς, ἐὰν δὲν ἐξευρεθῆ ἄλλος λογικώτερος τρόπος ἀντιμετωπίσεως τῶν πραγμάτων. Ἐξακολουθῶν περαιτέρω ὁ Ροῦζβελτ ἔλεγεν ὅτι τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιστολῆς δὲν ἀπευθύνεται ἀπὸ ἐγωισμόν ἢ ἀπὸ φόβον ἢ ἀπὸ ἀδυναμίαν ἀλλὰ ἀπευθύνεται μὲ τὴν φωνὴν τῆς ἀμερικανικῆς ἰσχύος καὶ ἀπορρέει ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἀνθρωπότητα, διετύπωνε δὲ πρὸς τοὺς ἡγέτας τοῦ γερμανικοῦ καὶ τοῦ ἰταλικοῦ κράτους τὸ κατηγορηματικὸν ἐρώτημα ἂν δέχωνται νὰ δώσουν διαβεβαίωσιν ὅτι δι' ἓν διάστημα δέκα τοῦλάχιστον ἔτων δὲν θὰ προσβάλουν ἢ δὲν θὰ καταλάβουν ἐδάφη τῶν τριάκοντα ἀνεξαρτήτων κρατῶν τῆς οἰκουμένης—τὰ ὁποῖα κατονομάζει ὁ Ροῦζβελτ — ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει ἀμέσου ἐνάρξεως συζητήσεως τῆς εἰρηνικῆς διευθετήσεως τῶν οὐσιωδῶν προβλημάτων. Ἡ ἐπιστολὴ κατέληγε μὲ ἔκκλησιν πρὸς τοὺς ἡγέτας τῶν δύο κρατῶν νὰ μὴ κωφεύσουν εἰς τὰς δεήσεις τῶν λαῶν των ἔναντι τοῦ χάους τοῦ πολέμου, διότι ἡ Ἱστορία θὰ τοὺς θεωρήσῃ ὑπευθύνους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ὄλων μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου. Ἐν τέλει ὁ Ροῦζβελτ ἐξέφραζε τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ ἀπάντησις τῶν δύο δικτατόρων θὰ καθίστα δυνατὸν εἰς τὴν Ἀνθρωπότητα νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ φόβον καὶ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἀσφάλειαν διὰ πολλὰ ἔτη εἰς τὸ μέλλον. Δυστυχῶς, ὡς εἶναι γνωστόν, ἡ ἔκκλησις αὕτη ἐρχομένη ἀπὸ τὰ βάθη τῆς μεγάλης καρδίας τοῦ ὑπερόχου ἀνδρός, οὐδεμίαν εὐρεν ἠχῶ

εἰς τὴν μαύρην ψυχὴν τῶν ἰθυντόρων τοῦ ἄξονος καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἔντρομοι οἱ λαοὶ τῆς οἰκουμένης ἐμάνθαναν τὴν κήρυξιν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς Γερμανίας.

Ἄπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἡ ὅλη σκέψις τοῦ Ρούζβελτ εἶναι πῶς θὰ καταστῇ δυνατὸν τὸ γιγάντιον εἰς ψυχὴν καὶ ὑλικὸν ἔθνος τῆς Ἀμερικανικῆς Συμπολιτείας νὰ ἐξέλθῃ τῆς οὐδετερότητος καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἐπικείμενον ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀληθινὸς ἐκπρόσωπος τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας δὲν διανοήθη οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν — προδίδων τὰς ἰδέας του — νὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὴν λαϊκὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους του καὶ νὰ πρόπορευθῇ αὐτῆς, ἀλλὰ τοῦναντίον ἠγήθη πλήρης πίστεως πρὸς προπαρασκευὴν καὶ προϋπάντησιν τῆς λαϊκῆς θελήσεως. Ἴσως ἡ δημοκρατία μας — ἔλεγε κάποτε εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐμπνευσμένους λόγους του — λαμβάνει βραδέως τὰς ἀποφάσεις της. Ὅταν ὅμως τὰς λάβῃ δὲν τὰς διαλαλεῖ διὰ τοῦ στόματος ἐνὸς μόνου ἀνδρός, ἀλλὰ διὰ τῆς φωνῆς ἑκατὸν τριάντα ἑκατομμυρίων ἀτόμων. Καὶ ἡ προπαρασκευὴ αὕτη τῆς παλλαϊκῆς θελήσεως τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὑπῆρξε μεγίστη ὑπηρεσία τοῦ Ρ. διὰ τὴν ἠθικὴν βάσιν τοῦ κοινοῦ ἀγῶνος. Οἱ λόγοι καὶ αἱ ὁμιλίαι του ἐκπεμπόμεναι εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ἦσαν ἀληθεῖς παγκόσμιοι δημηγορίαι καὶ ἀπέσταζον διδάγματα χριστιανικῆς ἠθικῆς ἱκανὰ νὰ συναρπάσουν τὰ πλήθη καὶ νὰ προκαλέσουν — ὅπως καὶ προεκάλεσαν — τὸν ψυχικὸν συναγερμὸν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς οἰκουμένης.

Ὅμιλῶν ὁ Ρ. πρὸς δημοσιογράφους τὸν Νοέμβριον τοῦ 1940 προειδοποιεῖ τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν λέγων: «Ἐὰν ἡ Ἀγγλία κερδίσῃ τὸν πόλεμον ἡ Ἀμερικὴ δὲν ἔχει πλέον νὰ φοβηθῇ τίποτε. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ εἶπω τὸ ἴδιον καὶ ἐὰν τὸν χάσῃ. Δι' αὐτὸ θὰ συντρέξωμεν ὅλοι εἰς τὴν νίκην της».

Ὅμιλῶν ὀλίγον ὕστερον κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1940 ἐν Βασιγκτῶνι πρὸς τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν ἐτόνιζεν: ὅτι οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Ἄξονος εἶναι οἱ αὐτοὶ διὰ τὴν Ἀμερικανικὴν ἡπειρον ὡς καὶ διὰ τὴν Εὐρώπην. Ἄν ἡ Μεγάλῃ Βρετανία πέσῃ — ἔλεγεν — ὁ Ἄξων θὰ δεσπόσῃ εἰς τὴν Εὐρώπην, Ἀσίαν, Ἀφρικὴν, Αὐστραλίαν καὶ τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας, δὲν εἶναι δὲ ὑπερβολὴ νὰ εἶπω ὅτι ὅλοι ἡμεῖς ἐν Ἀμερικῇ θὰ ζῶμεν αἰσθανόμενοι τὴν κίνησιν τοῦ περιστρόφου πρὸ ἡμῶν γεμισμένην μὲ ἐκρηκτικὰς σφαίρας οἰκονομικὰς ἢ στρατιωτικὰς. Θὰ εἰσρηχόμεθα εἰς τρομερὰν ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ κόσμος ὀλόκληρος θὰ διηυθύνετο ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς τῆς ὠμῆς βίας. Διὰ νὰ ἐπιζήσωμεν καὶ νὰ μὴ ἴδωμεν τοιοῦτον κόσμον πρέπει νὰ ὀργανωθῶμεν... Οἱ τοῦ Ἄξονος — ἔλεγεν ἐν συνεχείᾳ — ὁμιλοῦν περὶ νέας τάξεως πραγμάτων ἐν τῷ κόσμῳ· ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἔχουν κατὰ νοῦν εἶναι ἢ ἀρχαιοτέρα καὶ χειροτέρα τυραννία· διότι δὲν ἀνέχονται καμμίαν ἐλευθερίαν καμμίαν θρησκείαν, καμμίαν ἐλπίδα. Μία τοιαύτη νέα τάξις πραγμάτων — ἕξακο-

λουθεῖ — εἶναι βέβηλος συμμαχία τῆς δυνάμεως μετὰ τοῦ ἐγωῖσμοῦ πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς ἀνθρωπίνης φυλῆς. Ὁ ἀγγλικὸς λαὸς διεξάγει ἐντόνως τὸν πόλεμον κατὰ τῆς βεβήλου ταύτης συμμαχίας· ἡ ἐν τῷ μέλλοντι ἀσφάλειά μας ἐξαρτᾶται μεγάλως ἀπὸ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ...».

Ὅταν κατὰ τὴν 20 Ἰανουρίου 1941 ὁμόσας τὸν ὄρκον ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου ἀπευθυνθεὶς πρὸς τὸν Ἀμερικανικὸν λαόν, ἀφοῦ ἔψαλε μὲ ἀπαράμιλλον δύναμιν τὸν ὕμνον τοῦ φιλελευθέρου πολιτεύματος, παρώτρυνεν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ φιλελευθέρου κυβερνητικοῦ συστήματος καὶ ἔλεγεν ἐν ἐπιλόγῳ: «Ἐὰν χάσωμεν τὸ ἱερὸν αὐτὸ πῦρ, ἐὰν ἐπιτρέψωμεν νὰ σβεσθῇ ἐν μέσῳ ἀμφιβολιῶν καὶ φόβων, θὰ ἀποκηρύξωμεν τὰ πεπρωμένα διὰ τὰ ὁποῖα ὁ Γεώργιος Οὐάσιγκτων τόσον γενναῖον ἀγῶνα διεξήγαγε. Ἡ διατήρησις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς πίστεως τοῦ Ἔθνους παρέχει σήμερον καὶ θὰ παρέχῃ πάντοτε τὴν ὑψηλοτέραν δικαιολογίαν δι' οἰανδὴποτε θυσίαν μας ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἀμύνης».

Εἰς ἐμπνευσμένον του λόγον πρὸς τοὺς δημοσιογράφους τὴν 15 Μαρτίου τοῦ 1941 ἐξῆρε τὰ φιλελευθέρα συστήματα ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ὀλιγαρχικὰ συστήματα τῆς βίας καὶ τῆς καταθλίψεως: Γνωρίζομεν — ἔλεγεν — ὅτι αἱ ἀπολυταρχαὶ αὗται δὲν ἐπιζητοῦν ἀπλῆν μεταβολὴν εἰς τοὺς ἀποικιακοὺς χάρτας ἢ εἰς τὰ δευτερευούσης σημασίας εὐρωπαϊκὰ σύνορα· ἐπιζητοῦν φανερὰ τὴν συντριβὴν τοῦ ἀντιπροσωπευτικοῦ κυβερνητικοῦ συστήματος εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους, ἐπιζητοῦν νὰ ἐγκαταστήσουν κυβερνητικὰ συστήματα βασιζόμενα εἰς τὴν ὑποταγὴν ὅλων τῶν ἀνθρώπων εἰς ὅτι θέλει μία δρᾶξ ἀνθρώπων, ἥτις ἤρπασε τὴν ἐξουσίαν διὰ τῆς βίας. Οἱ ἄνθρωποι αὗτοι καὶ οἱ ὑπνωτισμένοι ὀπαδοὶ των ὀνομάζουσι τὸ σύστημα τοῦτο «νέαν τάξιν πραγμάτων», ἐνῶ δὲν εἶναι «νέα», οὔτε κἂν «τάξις»· διότι τάξις — λέγει — μεταξὺ ἐθνῶν προϋποθέτει κάτι διαρκές, κάποιον σύστημα δικαιοσύνης ὑπὸ τὸ ὁποῖον τὰ ἄτομα θέλουν νὰ ζήσουν ἐπὶ μακρόν. Ἡ Ἀνθρωπότης οὐδέποτε θὰ δεχθῇ μονίμως σύστημα ἐπιβαλλόμενον διὰ τῆς κατακτήσεως καὶ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς δουλείας». Καὶ συνεχίζει περαιτέρω ὁ Ρ.: «Ὡμίλησα ἄλλοτε διὰ τέσσαρας ἐλευθερίας, τὴν ἐλευθερίαν τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου, τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας, τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τὸν φόβον. Αἱ ἐλευθερίαι αὗται εἶναι ἡ ὑπεράτη ἐπιδίωξις μου. Ἴσως νὰ μὴ εἶναι ἀμέσως ἐφικταὶ εἰς ὅλοκληρον τὸν κόσμον, ἀλλ' ἡ Ἀνθρωπότης ὀδεύει πρὸς αὐτὰ τὰ ἰδανικά· ἂν τώρα νικήσωμεν, ἐνισχύομεν τὰς ἐλευθερίας αὐτάς, ἀξιάνομεν τὸ ἠθικὸν τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς». Διακρίνει ὁ Ρ. τὴν «ὑπακοήν», ἣν ἀπαιτοῦν αἱ δικτατορίαι καὶ τὴν «νομιμοφροσύνην», ἣν προάγει τὸ φιλελευθέρων σύστημα. Αὐτό, λέγει, εἶναι ἀληθὲς διὰ τὴν Ἀγγλίαν, διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ

τὴν Κίναν, διὰ τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας, ὅπου ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀγωνίζονται διὰ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν νὰ δύνανται νὰ ζήσουν διὰ τῆς νομιμοφροσύνης... Ἐκ τὴν γεωργίαν μας, λέγει, καὶ τὴν βιομηχανίαν μας ἐξαρτᾶται ἡ πρακτικὴ βοήθεια πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς στενάζοντας ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῆς κατακτίσεως. Ὁ Ἀμερικανικὸς λαὸς ἀντιλαμβάνεται τὴν κατάστασιν. Δι' αὐτό, λέγει, ἐξήγησα καὶ ἐπέτυχα τὴν πολιτικὴν τῆς ἀπεριορίστου καὶ ἀμέσου βοηθείας πρὸς τὴν Ἀγγλίαν, τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴν Κίναν καὶ πρὸς ὅλας τὰς ἐξορίστους κυβερνήσεις, τῶν ὁποίων αἱ χῶραι ἔχουν προσωρινῶς καταληφθῆ ἀπὸ τοὺς εἰσβολεῖς... Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ σύμμαχοί των Ἕλληνας, συνεχίζει, ἔχουν ἀνάγκην σκαφῶν, ἀεροπλάνων, καὶ τροφίμων. Θὰ τὰ λάβουν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν καὶ τὰ σκάφη καὶ τὰ ἀεροπλάνα καὶ τὰ τροφίμα. Ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ τάνκς, πυροβόλα, πυρομαχικὰ καὶ παντὸς εἴδους ἐφόδια. Θὰ τὰ λάβουν καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν... Δὲν ὑπῆρξε ποτὲ καὶ δὲν θὰ ὑπάρξῃ καμμία φυλὴ ἀνθρώπων ἱκανὴ νὰ τεθῆ ὑπεράνω τῶν ἄλλων ἀνθρώπων ὡς κυρία αὐτῶν. Ποτὲ ἄλλοτε εἰς τὴν ἱστορίαν ἡμεῖς οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἀντιμετωπίσαμεν ἕργον τόσον ἄξιον νὰ τὸ φέρωμεν εἰς πέρας.

Τὴν 29 Μαρτίου 1941 ὁ Ρ. ἐξέπεμψεν ἀπὸ ραδιοφώνου ἐκ τῆς θαλαμηγοῦ του « Ποτομάκ » θερμὴν ἔκκλησιν πρὸς ὅλους τοὺς Ἀμερικανούς. Ἀφοῦ ἔπλεξεν νέον ὕμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ φιλελεύθερον πολίτευμα καὶ ἀπήγγειλε κατηγορητήριον κατὰ τῶν συστημάτων τῆς βίας καὶ τῆς τυραννίας, συνίστα εἰς τοὺς Ἀμερικανούς νὰ σχηματίσουν ἐνιαῖον μέτωπον μὲ τὴν ἀπόφασιν, ὅπως μὲ ὅλους τοὺς πόρους των καὶ μὲ ὅλην τὴν δυνάμιν των βοηθήσουν ἐκεῖνα τὰ ἔθνη, τὰ ὁποῖα φράσσουν τὸν δρόμον πρὸς τοὺς δικτάτορας τοὺς ἐπιζητούντας τὴν κατάκτησιν τοῦ κόσμου. Ἡ ἀπόφασίς μας αὕτη, ἔλεγε, δὲν εἶναι ἀπόφασις ἐνὸς κόμματος, ἀλλὰ κοινὴ ὄλων.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, δηλαδὴ τὸν Μάρτιον τοῦ 1941, ὁ Ρ. εἰσηγεῖται καὶ ἐπιτυγχάνει ἀπὸ τὸ Κογκρέσσον τὸν περίφημον νόμον περὶ ἐκμισθώσεως καὶ δανεισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀληθῶς ἐστηρίχθη κατόπιν ὅλη ἡ τεραστία βοήθεια πρὸς παρεσχέθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τοὺς ἄλλους Συμμάχους εἰς παντὸς εἴδους πολεμικὸν ὕλικόν. Κατὰ τὸ πρὸ τοῦ νόμου τούτου καθεστὼς ἀπηγορεύετο εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας ἡ ἐξαγωγή ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων, τὸ πρῶτον δὲ ἡ πολιτικὴ τοῦ Ρ. διὰ νόμου τῆς 1 Μαΐου 1937 ἐπέτρεψε τὴν τοιαύτην ἐξαγωγήν, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ πληρωμῇ τοῖς μετρητοῖς καὶ μόνον διὰ ξένων πλοίων, δηλαδὴ ὄχι ἀμερικανικῶν. Ὁ νόμος αὐτὸς δὲν ἔκαμνε διάκρισιν χωρῶν, ἐν τῷ ἀποτελέσματι ὅμως ἐστρέφετο μονομερῶς ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας καθ' ὃ ἰσχυρᾶς ναυτικῆς δυνάμεως καὶ μόνης δυναμένης διὰ τῶν ἰδίων της πλοίων ἐν καιρῷ πολέμου νὰ διαπλεύσῃ τὸν Ἀτλαντικόν. Οὐχ ἦντιον ὁ νόμος αὐτός, ἐφ' ὅσον τὴν ἐξαγωγήν τοῦ πολεμικοῦ

ύλικού ἐπέτρεπε μόνον ἐπὶ πληρωμῇ τοῖς μετρητοῖς, θὰ ἦρχετο ταχέως ἢ στιγμῇ, καθ' ἣν ἡ Ἀγγλία θὰ εὐρίσκετο εἰς δυσχερῆ θέσιν νὰ ἐπωφεληθῇ τοῦ νόμου πρὸς τοιαύτην πολεμικὴν προμήθειαν. Ὁ Ρ. ἀκριβῶς διὰ νὰ καταστήσῃ εὐχερῆ τὴν βοήθειαν ταύτην τῆς Ἀμερικῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὰ ἄλλα σύμμαχα κράτη, εἰσηγήθη καὶ ἐπέτυχε τὸν νόμον αὐτὸν περὶ ἐκμισθώσεως καὶ δανεισμοῦ εἰς τὸν ὅποιον, ὡς εἶπον, ἐστηρίχθη καὶ στηρίζεται ἀκόμη καὶ σήμερον ὀλόκληρος ἢ εἰς ὑλικὸν βοήθεια τῆς Ἀμερικῆς πρὸς τοὺς Συμμάχους. Ὁ Ρ. ἐπιζητῶν τὸ μέτρον αὐτό, διέτρεχε τὸν κίνδυνον τότε νὰ συναντήσῃ ἀντίδρασιν εἰς τὴν ψήφισίν του, καθ' ὃ ἐρχόμενος εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς οὐδετερότητος, ἣτις ἐπεβάλλετο ἔναντι τῶν ἐμπολέμων· διότι, ὡς εἶπον, ἂν καὶ ὁ νόμος ἐπέτρεπε τὴν ἐξαγωγὴν ἀδιακρίτως ὑπὲρ τινων κρατῶν, οὐχ ἦττον ἐν τῷ ἀποτελέσματι ἀπέβαινε ὑπὲρ τῆς Ἀγγλίας οὕτως ὥστε ὁ νόμος εἰσαγόμενος διαρκοῦντος τοῦ πολέμου ἐπόμενον ἦτο νὰ προκαλέσῃ ἀντιρρήσεις, ὡς προσκρούων εἰς τὴν οὐδετερότητα. Παρ' ὅλα ταῦτα, χάρις εἰς τὴν ἰσχυρὰν λογικὴν τοῦ Ρ. ὁ νόμος ἐνεκρίθη. Ὁμιλῶν ἐπὶ τοῦ θέματος δηλ. τῆς παροχῆς βοηθείας εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἔλεγεν : « Ἐὰν κανεὶς εἶχε πυροσβεστικὸν σωλῆνα δὲν θὰ τὸν προσήρμοζεν εἰς τὸν κρουνὸν τοῦ γείνονός του διὰ θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ κατασβέσῃ τὴν πυρκαϊάν ; » Καὶ ἐνόει διὰ τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς γείτονος Ἀγγλίας στρέφεται καὶ ὑπὲρ αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεως τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ λογικὴ αὐτὴ βᾶσις εἶχεν ἤδη καὶ πρότερον χρησιμοποιηθῆ ἀπὸ τὸν Ρούσβελτ ὡς ἐπιχείρημα διὰ νὰ παρακάμψῃ οὗτος ἐν τῇ πολιτικῇ του τὸ γνωστὸν δόγμα τοῦ Μονρόε, τὸ ὅποιον ἄλλωστε εἶχεν ἤδη ὑποστῆ σημαντικὴν ρωγμὴν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ προηγουμένου πολέμου. Εἰς λόγον του ἀπὸ ραδιοφώνου ὁμιλῶν διὰ τὸ δόγμα Μονρόε, ἔλεγεν : « Αἱ ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας συνασπισθεῖσαι δυνάμεις κρατοῦνται μακρὰν ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴν ὄχθην. Τοὺς κρατοῦν ἐκεῖ καθηλωμένους οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες—ὅποια ὑψηλὴ τιμὴ διὰ Ἑλλάδα! — ὡς καὶ οἱ στρατιῶται οἱ ὅποιοι διέφυγον τὰς ὑποδουλωθείσας χώρας των... Μεταξὺ τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν καὶ τῆς Μ. Βρεταννίας — συνεχίζει — ὑφίσταται τὸ αἴσθημα πὺν ἔχουν μεταξύ των οἱ γείτονες, αἴσθημα ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ ὁποίου πᾶσα διαφορὰ των λύεται εἰρηρικῶς. Πιστεύει κανεὶς σοβαρῶς ὅτι ὑπάρχει δι' ἡμᾶς φόβος ἐπιθέσεως ἐφ' ὅσον ἡ Μ. Βρεταννία ἐλευθέρη, παραμένει πανίσχυρος ναυτικὸς μας γείτων εἰς τὸν Ἀτλαντικόν ; Καὶ ὑπάρχει κανεὶς πιστεύων σοβαρῶς ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ζῶμεν ἐν ἀνέσει, ἂν τὰ κράτη τοῦ Ἄξονος ἦσαν γείτονές μας ; »

Καὶ ταῦτα μὲν προκειμένου περὶ τῆς γενικῆς πολιτικῆς τοῦ Ρ. καὶ τῆς διεθνοῦς αὐτοῦ κατὰ τὸν παρόντα πόλεμον δράσεως. Ὅπως ἰδιαίτερον ὁμως θέσιν ἐπεφύλαξεν ἐν τῇ καρδίᾳ του ὁ ὑπέροχος ἀνὴρ διὰ τὴν Ἑλλάδα, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν παρέλιπεν εὐκαιρίαν νὰ τὴν ἐνθυμῆται, νὰ τὴν ἐξυμνῆ, αὐτὴν καὶ τὰς μαχομέ-

νας δυνάμεις της, νὰ τὴν ἐνισχύῃ ἠθικῶς καὶ ὕλικῶς καὶ νὰ τῆς ὑπόσχεται τὴν καλύτεραν αὔριον. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώριζε πάντοτε ὅτι ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ εὐημερία αὐτῆς εἶχον χαραχθῆ βαθέως εἰς τὴν μεγάλην καρδίαν τοῦ Ροῦζβελτ. Ἦδη ἀπὸ τῆς 8 Δεκεμβρίου 1940 ἀπαντῶν οὗτος εἰς τηλεγράφημα τοῦ Ἑλληνος Βασιλέως ἔλεγε: «Ἡ Ὑμετέρα Μεγαλειότης γνωρίζει βεβαίως ὅτι ἡ καθιερωμένη πολιτικὴ τῆς κυβερνήσεως τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν εἶναι νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν βοήθειάν της πρὸς τὰς κυβερνήσεις καὶ τοὺς λαοὺς ἐκείνους, οἵτινες ἀμύνονται κατὰ τῆς ἐναντίον των ἐπιθέσεως. Διαβεβαιῶ τὴν Υ. Μ. ὅτι λαμβάνονται ἤδη μέτρα πρὸς παροχὴν τοιαύτης βοήθειας καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἣτις μετὰ τόσης ἀνδρείας ὑπερασπίζεται ἑαυτήν. Εἰς ὅλους τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς, ἔλεγεν ὁ Ρ., ἐνεποίησε βαθεῖαν ἐντύπωσιν τὸ θάρρος καὶ ἡ σταθερότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους». Ὀλίγας ἡμέρας ὕστερον προανηγέλλετο ἡ ἐκ μέρους τῶν Ἡν. Πολιτειῶν ἀποστολὴ ὄπλων καὶ παντὸς εἴδους ὕλικου εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα, καὶ ὁ Ρ. ἐθεώρει καύχημά του ὅτι οἱ πρόγονοί του συνετέλεσαν εἰς τὴν κατασκευὴν φρεγάτας, ἡ ὁποία κατὰ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας τοῦ 1821 εἶχε σταλῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπεκαλεῖτο δὲ ὡς ἰδιαιτέρον τίτλον τιμῆς ὅτι αὐτὸς συνετέλεσε νὰ παραχωρηθῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ θωρηκτὰ «Κιλκίς» καὶ «Λῆμνος». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἔμεινεν ἑλληνικὴ καρδιά, ἡ ὁποία νὰ μὴ κλείσῃ μέσα της τὸν Φρ. Ροῦζβελτ. Ἦτο τότε ἡ ἀθάνατος ἐποχὴ τοῦ Ἀλβανικοῦ ἔπους καὶ τῶν ἀλλεπαλλήλων νικῶν τῶν ἑλληνικῶν ὄπλων, ἡ δὲ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων ἵπτατο εἰς αἰθέρια ὕψη χαρᾶς καὶ δόξης. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ἦτοι περὶ τὸ τέλος Μαρτίου τοῦ 1941, ἡ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, συνελθοῦσα καὶ μὴ διαθέτουσα ἐκ τῶν κειμένων νόμων ἄλλο μέσον νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν πρὸς τὸν Φρ. Ρ. ὀφειλομένην τιμὴν, τῷ ἀπένευμεν ὁμοφώνως τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου. Ἐπρόκειτο νὰ ὀρισθῆ μία τῶν προσεχῶν ἡμερῶν, ὅπως ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελειῶν τοῦ Πανεπιστημίου γίνῃ ἡ ἐπὶ τούτῳ ἐπίσημος τελετὴ, καθ' ἣν θὰ ἐγίνετο ἡ πανηγυρικὴ ἀναγόμευσις, εἶχε δὲ ἀνατεθῆ εἰς ἐμὲ ἡ κατάλληλος ὁμιλία περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ τόσο ἐπισήμου μας διδάκτορος. Μετὰ τινος ὅμως ἡμέρας οἱ Γερμανοὶ ἐπετίθεντο κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατελάμβανον αὐτὴν στρατιωτικῶς καὶ οὕτω ἀνεβάλλετο τότε ἡ λαμπρὰ ἐκείνη τελετὴ. Ἄλλ' ὁποία θλιβερὰ μεταστροφὴ τῆς μοίρας! Ἀντὶ νὰ χαιρετήσω τὸν Ροῦσβελτ ὡς διδάκτορα τοῦ Πανεπιστημίου ἡμῶν, ἐν ἡμέρᾳ λαμπρότητος καὶ χαρᾶς, ἐπέπρωτο νὰ εἶπω τὸν ἐπιμνημόσυνον αὐτοῦ λόγον!

Ἐναυλοὶ ἀκόμη εἶναι εἰς ἡμᾶς αἱ τόσο ὠραῖαι καὶ εὐγενεῖς ἐκφράσεις μετὰ τὰς ὁποίας ὁ Ρ. ἐξέφραζεν ἐσχάτως τὴν χαρὰν του διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἐπιδρομέως. Ἀξίζει νὰ τὰς ἀναπολήσωμεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν:

« Μὲ συνεκίνησεν — ἔλεγε — βαθύτατα ἡ εἶδησις ὅτι ἤρχισεν ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν ὑπεδουλώθη ποτὲ πραγματικῶς. Ἐπὶ τέσσαρα περίπου ἔτη τὸ ἀκατάβλητον Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπέστη τὰ τρομακτικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐχθρικῆς ἐπιδρομῆς εἰς κλίμακα πού δὲν ἔχει προηγουμένον. Τὴν στιγμὴν πού πολλοὶ ἄνθρωποι γενναιοκάρδοι καὶ μὲ καλὴν θέλησιν εἶχον σχεδὸν χάσει κάθε ἐλπίδα, ὁ ἑλληνικὸς λαὸς — ἔλεγεν ὁ Ρ. — ὑψωσε τὸ ἀνάστημά του εἰς τὴν πρόκλησιν τοῦ ἀκαταμαχίτου μηχανοκινήτου τέρατος τοῦ ναζισμοῦ. Ἀντέταξεν εἰς τὰς ἀπανθρώπους μηχανὰς τοῦ πολέμου καὶ εἰς τοὺς ψυχροὺς ὑπολογισμοὺς τῆς στρατηγικῆς ἀπλῶς καὶ μόνον τὴν ἀγίαν ἔμπνευσιν τῆς Ἐλευθερίας. Τέσσαρα χρόνια — ἐξηκολούθει ὁ Ρ. — εἶναι πάρα πολλὰ δι' αὐτὸν πού πεινᾷ, καὶ ἀποθνήσκει πού βλέπει τὰ τέκνα του νὰ σφάζονται, τὰ χωρία του μεταβαλλόμενα εἰς τέφραν καὶ ἐρείπια. Δὲν εἶναι ὅμως ἀρκετὰ τέσσαρα ἔτη διὰ νὰ σβήσουν τὴν ἀγνὴν φλόγα τῆς ἑλληνικῆς κληρονομίας, πού μέσα εἰς τοὺς αἰῶνας μᾶς ἐδίδαξε τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι περισσότερον παρὰ δίκαιον — ἔλεγεν ὁ Ρ. — εἶναι ἀναπότρεπτον ὅταν τὰ ἰδανικὰ τῆς ναζικῆς βαρβαρότητος βυθίζονται εἰς τὸ αἰῶνιον σκότος, τότε νὰ πνέῃ πάλιν ἐλεύθερος ὁ καθαρώτατος ἑλληνικὸς ἀῆρ τῆς Ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν χώραν τῶν ἀνδρῶν πού ἀγνοοῦν τὸν φόβον τοῦ τυράννου· καὶ ἡ Ἀκρόπολις πού ἐπὶ 25 αἰῶνας ἐστάθη τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας τῶν ἀνθρώπων, ἐλευθέρᾳ πάλιν νὰ εἶναι ὁ φάρος τῆς εἰς τὸ μέλλον πίστεώς μας».

Αὕτη εἶναι εἰς ἀδροτάτας γραμμὰς ἡ πολιτικὴ ζωὴ τοῦ Φρ. Ρουζβελτ εἰς τὰς διαφόρους φάσεις αὐτῆς. Ἦνοιξεν οὗτος μίαν παμμεγέθη καὶ φωτεινὴν λεωφόρον, ἡ ὁποία ἀρχίσασα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς μεγάλης του χώρας διέσχισε τοὺς ὠκεανούς διὰ νὰ φθάσῃ ἕως τὰ πέρατα τῶν τυραννουμένων λαῶν καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὴν ζωὴν αὐτῶν ὅσον ἡδύνατο περισσοτέραν ποσότητα ἐλευθερίας καὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ ἀνθρωπίνης ἀνακουφίσεως. Ἐξορμήσας ἀπὸ τὸ περιβάλλον τοῦ μεγάλου Ἀμερικανοῦ πολιτικοῦ Οὐίλσονος διέβλεπεν ὅτι ὁ προηγούμενος πόλεμος τοῦ 1914 ἔμελλε νὰ ἔχῃ συνέχειαν, ἐφ' ὅσον ἡ Ἀνθρωπότης δὲν ἐπέιθετο νὰ ἀλλάξῃ σύστημα κοινωνικῆς ζωῆς καὶ προβῆι εἰς τὰς ἀναγκαίας μεταρρυθμίσεις. Δι' αὐτὸ καὶ ἐνεφανίσθη ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας του ὡς ἄνθρωπος τῶν μεγάλων ἀποφάσεων καὶ μὲ ἀδάμαστον θέλησιν. Ἀμείλικτος πολέμιος τῶν μεγάλων περιουσιῶν καὶ τῶν ἐκμεταλλευτῶν τῆς ἐργαζομένης τάξεως, διώκτης τῆς ἀνεργίας, ἀνεδέιχθη εἰς τὸ προεδρικὸν ἀξίωμα ἐξ αὐτῶν τῶν σπλάγγων τοῦ ἐργαζομένου λαοῦ τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ ὁποίου τὰς πενομένας καὶ πασχούσας τάξεις πάντοτε συνεπόνεσε καὶ ἰδιαίτερος συνέτρεξε. Μὴ δουλεύων ἀποκλειστικῶς εἰς ὠρισμένα δόγματα ἢ συστήματα ἐλάτρευσε τὴν ἐλευθερίαν ἀλλὰ καὶ ἐσεβάσθη τὴν τῶν ἄλλων ἐλευθερίαν καὶ ἐμίσησε κάθε πίεσιν ἐπὶ τοῦ ἄλλου. Πιστεύων ἀκλονήτως ὅτι εἶναι

δυνατή μία ειρηνική και ήρεμος ἐπανάστασις καὶ κοινωνική μεταρρύθμισις, χωρὶς νὰ χυθῆ σταγὼν αἵματος, πρὸς δικαιότεραν διευθέτησιν τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, ἐρρίφθη ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν μεταρρύθμισιν ταύτην εὐθύς ἔξ ἀρχῆς τῆς σταδιοδρομίας του. Λάτρις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ δὲν παρέλειπεν εὐκαιρίαν νὰ εὕρισκῃ εἰς τοὺς σημερινούς Ἕλληνας τὸν ἀπόγονον τῶν ἀρχαίων.

Ἐν τῇ διεθνῇ παλαίστρᾳ ὁ Ροῦσβελτ ὠνειροπόλησε τὴν διπλωματίαν τῆς πολιτικῆς τῶν Κρατῶν ἀπηλλαγμένην τῆς ὑποκρισίας καὶ τοῦ ψεύδους καὶ διαπνεομένην ἀπὸ τὰς ἀνθρωπιστικὰς ἀρχὰς τῆς εἰλικρινείας, τῆς φιλαλληλίας, καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἐφρόνει δὲ ὅτι καὶ οἱ κανόνες τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου πρέπει νὰ ἐμπνέωνται ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς.

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐκλιπὼν ἀνὴρ ἐν τῷ συνόλῳ του. Ἐκαυσε τὰς πνευματικὰς καὶ σωματικὰς του δυνάμεις μέχρι τῆς τελευταίας του πνοῆς εἰς τὸν Βωμὸν τῆς Ἀνθρωπότητος καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῆς. Οἰανδήποτε ἐπίκρισιν καὶ ἀνεῦρεν ἢ πολιτικὴ του πορεία εἴτε ἐν τῇ χώρᾳ του, εἴτε ἐν τῇ διεθνῇ ζωῇ, οὐδεὶς ποτε δύναται νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ὁ Ροῦσβελτ ἐπρόδωσε τὰ ἀνθρώπινα ἰδεώδη ὀρθῶς δὲ ἔγραφεν ὁ βιογράφος του Λοῦντβιχ, ὅτι θὰ ἔλθῃ καιρὸς πού ἀκόμη καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀντιπάλων του — καλῆ ὥρα οἱ Γερμανοί, προσθέτομεν ἡμεῖς — θὰ τοῦ στήσουν κάποτε ἀνδριάντα μὲ τὴν ἐπιγραφὴν: «Ὁ ἀνθρωπος πού δὲν ἐπρόδωσε τὰ ἀνθρώπινα ἰδανικά!»

Ἡ Ἀμερικὴ ἐπεφύλαξε διὰ τὴν ἀνθρωπότητα κατὰ τὰς κρίσιμους στιγμὰς, τὰς ὁποίας αὕτη διῆλθε, τὸν ἀνώτερον ἀνθρωπιστήν, ὅστις μὲ τὴν ἰσχυράν του φωνήν, μὲ τὰς νευρώδεις δημηγορίας του καὶ μὲ τὴν μεγαλουργόν του διάνοιαν ὑπενθύμιζεν εἰς τοὺς λαοὺς τῆς οἰκουμένης τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀσάλευτα δόγματα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Μὲ τὸν θάνατον τοῦ Ροῦσβελτ οἱ λαοὶ αὐτοὶ ἐστερήθησαν τὸν φυσικὸν των ὑπέροχον καὶ ἡ χώρα μας ἓνα ἰδιαιτέρον καὶ εἰλικρινῆ μέγαλον αὐτῆς φίλον. Ἐξέλιπεν εἰς ὑπέροχος καὶ διεθνῆς παραστάτης τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἰς τὴν τράπεζαν τῆς Εἰρήνης. Αἱ ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ δὲν θὰ μᾶς μεταδίδουν πλέον τῆς σθεναρᾶς του φωνῆς τὰ ὀρητικὰ κύματα. Τιμὴ καὶ δόξα εἰς τὸν ἀγωνιστήν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ μνήμη του ἄς παραμείνῃ ἀθάνατος.